

מסכת ברכות פרק תשיעי - דף הנחייה מספר 1

הסמסטר נלמד את פרק תשיעי של מסכת ברכות. המשניות של פרק זה מרוכזות כולן בראשית בפרק, כך שכבר השבוע נעבור במהירות על הנושאים השונים אשר בהם יעסוק הפרק. השבוע נלמד את המשניות, ואת הסוגיה הראשונה העוסקת בניסים עד דף נ"ד: 'ארבעה צריכים להודות'.

ברכות

רקע כללי על סוגי ברכות אפשר למצוא אצל הרמב"ם, משנת תורה הלכות ברכות פרק א':

א	מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את ה' א-להיך, ואינו חייב מן התורה אלא אם כן שבע שנאמר ואכלת ושבעת וברכת, ומדברי סופרים אכל אפילו כזית מברך אחריו.
ב	ומדברי סופרים לברך על כל מאכל תחלה ואח"כ יהנה ממנו, ואפילו נתכוין לאכול או לשתות כל שהוא מברך ואח"כ יהנה, וכן אם הריח ריח טוב מברך ואח"כ יהנה ממנו, וכל הנהנה בלא ברכה מעל, וכן מדברי סופרים לברך אחר כל מה שיאכל וכל מה שישתה, והוא שישתה רביעית והוא שיאכל כזית, ומטעמת אינה צריכה ברכה לא לפניה ולא לאחריה עד רביעית.
ג	וכשם שמברכין על ההנייה כך מברכין על כל מצוה ומצוה ואח"כ יעשה אותה, וברכות רבות תקנו חכמים דרך שבח והודיה ודרך בקשה כדי לזכור את הבורא תמיד אע"פ שלא נהנה ולא עשה מצוה.
ד	נמצאו כל הברכות כולן שלשה מינים, ברכות הנייה, וברכות מצות, וברכות הודאה שהן דרך שבח והודיה ובקשה כדי לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו.
ה	ונוסח כל הברכות עזרא ובית דינו תקנום, ואין ראוי לשנותם ולא להוסיף על אחת מהם ולא לגרוע ממנה, וכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות אינו אלא טועה, וכל ברכה שאין בה הזכרת השם א ומלכות אינה ברכה אלא אם כן היתה סמוכה לחבירתה.
ו	וכל הברכות כולן נאמרין בכל לשון והוא שיאמר כעין שתקנו חכמים, ואם שינה את המטבע ב הואיל והזכיר אזכרה ומלכות וענין הברכה אפילו בלשון חול יצא.

- לפי החלוקה של הרמב"ם, לאיזה מן סוגי הברכות שייכות הברכות בפרק?
- אפשר לעבור במהירות על המשניות במסכת (או לפחות מפרק שישי ואילך), ולהשוות לסדר בדברי הרמב"ם.
- מה לפי דעתכם, ההגיון בסדר המשניות על הפרק?

כך כותב המאירי על נושא הפרק:

ר' מנחם המאירי, חי בקטלוניה שבדרום צרפת בין השנים 1249 - 1315. חיבורו של המאירי מביא מסורות שונות, הן מספרד והן מאשכנז, המאירי מרבה, בניגוד לרוב מפרשי התלמוד מסורות רבות מהירושלמי. הנוסף על פירושו לתלמוד וספרי הלכה שונים כתב המאירי גם את הספר 'מגן אבות', אשר מגן על מנהגי פרוכנס, וגם חיבור התשובה על הלכות תשובה.

בית הבחירה למאירי מסכת ברכות דף נד עמוד א

הרואה מקום וכו' כונת הפרק לבאר בו החלק הרביעי מן הספר ורובו יסוב על ג' ענינים הראשון לבאר שצריך לברך את השם ולהודות בראותו המקומות שגמל השם טובותינו לנו ולאבותינו ולהודות בפרט על נסים שלו על כל מה שיגיעוהו הן טוב הן מוטב ולהכיר שהכל בא לו מאת השם לפי מעשיו והשני לבאר שצריך לברכו ית' על ראיית כל דבר מחודש או על ראיית כל דבר מופלג אע"פ שאינו מחודש והשלישי לבאר היאך הוא צריך [שלא] להקל ראשו במקומות ידועים בקדושה כמו שיתבאר זו היא כונת הפרק דרך כלל אלא שיתגלגלו בו דברים אחרים על הדרך שהקדמנו.

ברכות על נס

נס ציבורי ונס אישי?

מהו נס של רבים? – עיינו בדברי רבנו יונה בדף מ"ג עמ' א מדפי הרי"ף.

גישה אחרת אפשר אולי למצוא בדיון המקביל בירושלמי

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ט דף יב טור ד / מ"ג

שבטים מהו שיברך מאן דאמר כל שבט ושבט איקרי קהל צריך לברך מאן דאמר כל השבטים קרויין קהל אין צריך לברך

▪ האם יש הבדל מהותי בין הירושלמי ובין הבבלי?

על איזה נס מברכים?

▪ עברו על הסיפורים בגמרא. נסו לראות מהם מה מוגדר נס שמברכים עליו?

על השאלה מהו נס שמברכים עליו נחלקו הראשונים:

מתוך האבודרהם:

ר' דוד ב"ר יוסף אבודרהם חי בספרד במאה ה"ד. יתכן שהיה תלמידו של ר' יעקב בעל הטורים, אך הדבר אינו ברור. ספרו המכונה 'ספר אבודרהם' כולל הלכות, מנהגים ופירושים על התפילה, והוא מהספרים החשובים מסוגו. הוא כולל גם פירושים ופסקים מאת פוסקים קדומים

ספר אבודרהם ברכת הראייה, השבח וההודאה

כתב ה"ר אשר מלוניל הא דמברכין בין אניסא דרבים בין אניסא דיחיד דוקא בנס שהוא יוצא ממנהג העולם או מדרך התולדה כגון מעברות הים ומעברות הירדן והדומה להם וכמר בריה דראבנא דאיתרחיש ליה ניסא ונפק ליה עינא דמיא בפקתא דערבות אבל נס שהוא מנהג העולם ותולדתו כגון שבאו עליו גנבים בלילה ובא לידי סכנה וניצל וכיוצא בזה אינו חייב לברך שעל"נ במקום הזה. וא"ת והרי פורים שהי' נס כמנהג העולם ומברכי' שעשה נסים וי"ל התם נמי יצא ממנהג העולם מפני ב' דברים הא' שבטל כתב המלך והוא הפך דת פרס ומדי. והב' שהרג קרוב לפ' אלף מאומתו בעבור אהבת אשה אחת ואין זה מנהג העולם וטבעו. ובחנוכה לאו משום מעשה דיהודית מברכין שעשה נסים אלא משום פך השמן שהי' חתום בחותמו של כ"ג ולא הי' להדליק אלא יום אחד ונעשה בו נס והדליקו ממנו ח' ימים שהי' כמעשה אליהו ואלישע ע"כ.

וכתב ה"ר גרשום ברבי שלמה פעם אחד קם אחד מהמון העיר שאירע נס לבנו וברך בבית הכנסת הגומל ואני גערתני בו מפני שטעה ב' טעיות ובירך ברכה לבטלה. הטעות הא' כי אפי' על נס עצמו אינו חייב לברך הגומל אלא ברוך שעשה לי נס א"כ שלא כדן בירך ששנה מטבע הברכה שנתקנה לנס ובירך ברכה אחרת שלא נתקנה אלא בד' הצריכין להודות. ועוד כי אפי' הברכה היא שנתקנה לנס לא הי' לו לברך אלא במקום הנס. והטעות האחר שאפי' ברך ברכת הנס ובמקום הנס שלא כדן בירך כי האב אינו חייב לברך על נס בנו אלא הבן ובן הבן מחוייבים בנס אביהם ואבי אביהם עכ"ד.

לעומת דברים אלו ראו את דברי הריב"ש

רבי יצחק בר ששת פרפת, הוא הריב"ש, נולד בברצלונה בשנת ה"א פ"ו (1326) ונפטר בשנת ה"א קס"ח (1408) באלג'יר. הריב"ש היה לגדול הדור לאחר פטירת רבו הגדול והאהוב, ר' נסים (הר"ן). הוא שימש ברבנות בקהילות רבות בספרד,

ובשנת ה"א קנ"א (1391), בעקבות המהומות האנטי-יהודיות שפקדו את ספרד, ברח הריב"ש לצפון אפריקה, ושם שימש כרב וכאב בית דין בעיר אלג'יר. בבית דינו שימש הרשב"ץ כדיין. מאות מפסקיו משמשים מקור לפסקי השלחן ערוך של ר' יוסף קארו

שו"ת הריב"ש סימן שלז

עוד שאלת: הא דאמר' בפ' הרוואה (נד:): ארבעה צריכין להודות, בסמך פסוקי המזמור; מי נימא: אלו דוקא, דהא אקרא סמכי, וא"כ, אפ'י נפל עליו כותל, או ניצול מדריסת שור ונגיחותיו, וכיוצא בנסים כאלו, אינו חייב לברך, או נימא דכל שכן הוא.

תשובה: נראה שצריך לברך; שהרי הולכי מדברות, שצריכין להודות, זהו מפני סכנת אריא וגנבי המצוים בדרכים, וא"כ, כשעמד עליו אריה לטורפו, אפילו בעיר, אם גנבים באו לו, אם שודדי לילה, וניצל מהם, וכיוצא בנסי' אלו, כל שכן שצריך להודות. ולא הוזכרו הארבעה בכתוב, אלא מפני שהם מצויים תמיד בדרך מנהגו של עולם ברוב האנשים, ולזה גם כן הזכירה רב יהודה בשם רב בעל המאמר ההוא. וכ"ש הנעשה לו נס וניצול ממיתה עצמה; שהרי קבעו עליו ברכה אחרת לברך, כשיעבור עוד במקום ההוא: ברוך שעשה לי נס במקום הזה. כדאמרין בריש פרק הרוואה, בההוא גברא דהוה קא אזיל בעבר ימינא, נפל עליה אריא, אתרחיש ליה ניסא וכו'. וכן מר בריה דרבינא הוה קא אזיל בפקתא דערבות, וצחי למיא ואתרחיש ליה ניסא וכולי. וכפי גרסת הגאונים ז"ל, איהו חייב לברוכי ובריה ובר בריה; וגם יש שמפרשים לפי גרסתם, דלאו דוקא עד בר בריה, אלא כל יוצאי ירכו עד עולם. וכ"ש שמיד שניצל צריך הוא להודות, כדרך הארבעה שצריכין להודות, ולא שיפטר מברכת ההודאה בברכת: שעשה לי נס; שחייבוהו לברך כשישוב לעבור במקום ההוא, ואולי לא יעבור שם לעולם ולא יברך אותה ברכה; אלא ודאי נראה שברכת ההודאה מברך אותה מ"מ

דעה שלישית היא דעתו של ה'מאירי':

בית הבחירה למאירי מסכת ברכות דף נד עמוד א

נסים אלו שמברכין עליהם יש אומרים דוקא בנס גדול היוצא מגדרו של עולם אבל נס קטן כגון שבאו לו גנבים או גדודי חיה ולסטים אין מברך עליו ולדעתי כל נס העשוי ליחיד מברך עליו שכל נס אצל יחיד גדול הוא אבל נס של רבים אין מברכין עליו אלא כשהוא נס גדול ומ"מ כל שנתקרבו למקרה גדול וניצול הימנו אע"פ שאין בו מופת מברכין עליו:

▪ מה ההגיון בדבריו של ה'מאירי'?

בדבריו של הריב"ש עולים כמה סוגיות נוספות.

- מי חייב לברך? – האם האדם עצמו או צאצאיו?
- מי שרוצה, יכול לעיין בשולחן ערוך (אורח חיים סי' ריח סע' ד') ולעומתו במאירי (ברכות דף נד ע"א).
- חשבו מה ההגיון בשיטות השונות.
- מה היחס בין ברכת הגומל ובין ברכת הנס? על שאלה זו ננסה לענות אחרי שנלמד את סוגיית ברכת הגומל.

נקודה למחשבה: הדיונים סביב הסוגיה מבדילים בין נס גלוי ובין נס נסתר. ועל מעמדו של הנס באופן כללי מול הטבע.

על מעמדו של הנס- אפשר לראות את המקורות הבאים:

- ◀ על הנס במקרא- אינציקלופדיה מקראית ערך 'נס'.
- ◀ על הנס אצל הרמב"ם- מיכאל צבי נהוראי, 'בעיית הנס אצל הרמב"ם'. בעיקר על פי מו"נ ח"ג פי"ז.
- ◀ הרב דסלר, מכתב מאליהו, חלק ג' פרק י"ז: הנס והטבע.

◀ מהר"ל: הקדמה שנייה לספר 'גבורות ה'.

◀ אליעזר שביד, 'הפתיחות למופלא כיסוד האמונה' בתוך: טעם והקשה.

◀ הרב קוק: עולת ראייה, חלק א', עמ' שעט-שפ.

יש דף מקורות נספח עם מעט מקורות על נושא הטבע והנס.

ברכה בשם ומלכות?

בית הבחירה למאירי מסכת ברכות דף נד עמוד א

ופירושו חכמי הצרפתים שמזכיר בה את השם ואומר בה מלכות וגדולי המפרשים חולקים בדבר לומר שכל הברכות השנויות בפרק זה אין בהם הזכרה ומלכות הואיל ואינן ברכות קבועות כדין ברכת זמון שאין בה הזכרה וכן ממה שאמרו למטה ברב חנא שברך על רב יהודה כשנתרפא בריך רחמנא דיהבך לן ולא יהבך לעפרא ושאף הוא פטר עצמו מברכת הגומל בעניית אמן ומ"מ יש דוחים שהזמון מתוך שיש שם ג' ברכות קבועות בהזכרה ומלכות הקלו בה וזו של רב חנא אפשר שהזכרה ומלכות היה שם אלא שהתלמוד קצר בה ואף בתלמוד המערב אמרו תכף למשנה זו כל ברכה וברכה שאין בה מלכות אינה ברכה ואף גדולי המחברים כתבו שכלם בהזכרה ומלכות ולדעתי יש מהן צריכות הזכרה ומלכות ויש מהן שאינן צריכות והוא שברכת הגומל הואיל והיא בבית הכנסת ובמעמד עשרה צריכה מלכות ושאר ברכות שאינן קבועות אין צריכות ובגמ' נרחיב בה בזכירת קצת פרטים שרשיים:

המאירי מפנה בדיון לתלמוד הירושלמי

◀ כדאי מאוד לראות את הדיון המקביל בירושלמי [בהקשר זה מהמילים 'הרואה בבל צריך להברך חמש ברכות'].

כדאי לחשוב האם הדיון הגישה בירושלמי לברכות דומה לגישה בבבלי?

נס ומקום?

▪ למה לפי דעתכם ברכה על נס צריכה להיות קשורה למקום?

מתוך האבודרהם:

ספר אבודרהם ברכת הראייה, השבח וההודאה

כתב ה"ר גרשום ברבי שלמה אע"ג דיתרו לא היה רואה מקום הנס ואנן הרואה תנן ל"ל כיון שהיה רואה ישראל שניצולו מן הים כמי שראה מקום הנס דמי ולפי סברא זו אין המקום גורם דה"ה אם רואה אותם רבים שאירע להם הנס חייב לברך ע"כ

חולק על דבריו 'בעל האשכול' שכותב כי יתרו ברך מפני שראה את המן?

▪ מה משקפת המחלוקת ביניהם?

בשתי מקומות מברכים על 'נס' ברכה ציבורית. בחנוכה ובפורים. האם ברכות אלו דומות, ואיך הן משתלבות עם מה שלמדנו?

ראו את הדרשה על הנושא של ר' מאיר שמחה הכהן מדווינסק. המש"ך חכמה, המסביר את הסמיכות בין שני מאמריו של ר' תנחום במסכת שבת (דף כב ע"א- כדאי לפתוח שם)

ר' מאיר שמחה ב"ר שמשון קלונימוס הכהן נולד בשנת תר"ג (1843) בעיירה ליד וילנא, וגר שנים רבות בבית חותנו בביאליסטוק. כבר מגיל צעיר נודע כגאון בתורה, חריף ובקי. בשנת תרמ"ח (1888) מונה לרב הקהילה בדווינסק (דנבורג), במקביל לר' יוסף רוזין ('הרוגוצ'בר') ששימש כרב הקהילה החסידית; שניהם נחשבו מגדולי

התורה בדורם. בשנת תרס"ו (1906), אחרי פטירת האדר"ת (ר' אברהם דוד רבינוביץ תאומים, חותנו של הראי"ה קוק), הוצע לרמ"ש לכהן כרבה של ירושלים, אך הוא נעתר לבקשת בני קהילתו להישאר עימם, ולא נטש את שרידי הקהילה גם בימים הקשים של מלחמת העולם הראשונה. הוא נפטר בדווינסק עירו בשנת תרפ"ו (1926). רמ"ש חיבר שני ספרים שזכו לפרסום גדול ולתפוצה רבה, 'אור שמח' על הרמב"ם בארבעה חלקים (תרס"ב-תרפ"ו; 1902-1926), ו'משך חכמה' - עיונים למדניים ומחשבתיים בפסוקי התורה ובדרשות חז"ל עליהם (נדפס לראשונה בעיר ריגה בתרפ"ז - 1927).

משך חכמה בראשית פרק לו

"והבור ריק, אין בו מים"- הרואה מקום שנעשה לו נס מברך "ברוך שעשה לי נס במקום הזה". הפירוש כדברי אבודרהם, דוקא שיצא מדרך הטבע. והא דמברך על נר חנוכה, משום שנעשה נס בפך השמן, שזה נגד הטבע. והנה עקר הנס לנצחון מלכות אנטיוכוס, וישראל קיבלו מלוכה מאתיים שנה, ולזכרון צריך להאיר נרות, ולזה סגי בחזותא בעלמא. אך להורות על נס פך השמן צריך דוקא דיהא 'שלטא ביה עינא' - תוך עשרים אמה. ורמז לזה שהיה מאיר בתוך ההיכל, ופתחו של היכל גבוה כ' אמה (מדות א, א).

והנה ביוסף אמר רבי תנחומא במדרש (בראשית רבה פרשה ק, ח) שבשעה ששב יוסף מקבורת אביו, שהציץ בבור, ולשם שמים נתכון - לברך 'ברוך שעשה לי נס במקום הזה'. ועיקר הנס הוא מה שהעלוהו מהבור, ומסיבות ההשגחה נעשה לשר על כל מצרים. אך הברכה צריך לברך על דבר יוצא חוץ מהטבע. וזה שאמר ר' תנחום (שבת כב, א) 'אבל נחשים ועקרבים יש בו', והיה נס יוצא מטבע העולם, ולזה בירך 'ברוך שעשה לי נס'. ולזה נסמכו שני מאמרי ר' תנחום - הוא רבי תנחומא דבמדרש, כידוע - להורות שבחנוכה וביוסף הנס היה הסבות מההשגחה נצחון ומלוכה, רק שהברכה היתה כאן על הבור שלא הזיקוהו נחשים, וכאן על פך השמן. ויעוין ילקוט שמואלא כ"ג "סלע המחלקות" (שמואל - א, כג, כח), שכשהיו באים דוד ואנשיו, אותם שש מאות ודוד היו מסתכלים ומברכים 'ברוך שעשה לי נס' וכו'. צריך לומר דסבר כמו דאמר קודם, שמלאך בא מן השמים, לכך היה חוץ מהטבע והיו מברכים. ומה שלא היו מברכים השאר על נס של דוד, כמו שצריך לברך על אדם מסויים, משום שרודפו היה שאול, והוא גם כן אדם מסויים, ודו"ק בכל זה.

כסיכום לדיון, וקישור לימים אלו אפשר לראות שתי תשובות:

ליום השואה והגבורה אפשר לראות את הדיון בשו"ת 'בצל החכמה' בנוגע ברכת 'שעשה לי נס' על ידי ניצולים המגיעים למחנות ההשמדה.

תשובה של הרב שמואל דוד

בנוגע ברכת 'שעשה לי נס' ביום העצמאות.

נספח 1: דין ברכת הנס לנצולי מחנות ההשמדה כאשר יגיעו למחנה שהיו עצורים בה

רבי בצלאל שטרן נולד בהונגריה בשנת תרע"א (1911) למשפחה של רבנים. מגיל צעיר הוכר כת"ח חשוב. בשנת תרצ"ח (1938) בהיותו בן 27 החל להשיב תשובות בהלכה, ואח"כ כיהן כרב בקהילות שונות. הוא הצליח לשרוד את השואה, ובשנת תש"ט (1949) עבר לאיטליה, פתח ישיבה ברומא וסייע בשיקומם הרוחני של פליטי המחנות. בשנת תשי"ד (1954) עבר לכהן כרב הקהילה החרדית במלבורן שבאוסטרליה, וגם שם הקים ישיבה ופיתח מאוד את כל מוסדות הקהילה. מתשכ"ח עד תשמ"ב (1968-1982) היה רבה של הקהילה החרדית בווינה בירת אוסטריה, ובסוף ימיו חי בירושלים, בה נפטר בשנת תשמ"ט (1989). ר' משה שטרן מדברצין-ברוקלין, מחבר ספר השו"ת הידוע 'באר משה', היה אחיו הצעיר. בשנת תשי"ט (1959) יצא לאור החלק הראשון של ספר השו"ת שלו 'בצל החכמה' על כל חלקי השו"ע, והחלק השישי והאחרון יצא לאור בשנת תש"ן (1990) במסגרת מהדורה חדשה ומתוקנת של כל חלקי הספר בשלושה כרכים. למהדורה זו של מאגר 'פרוייקט השו"ת' הוכנסו בינתיים החלקים א-ה של שו"ת 'בצל החכמה'

שו"ת בצל החכמה חלק ה סימן סב

נשאלתי הרבה פעמים מבני אדם שהיו בשנות השואה עצורים באחת ממחנות ההשמדה של הנאצי"ם 'ימ"ו', ובחמלת ה' עליהם ניצלו לחיים אם כאשר ילכו לבקר במחנה ההיא, צריכים הם לברך שם, ברוך שעשה לי נס במקום הזה כמבואר בשו"ע או"ח (סי' ר"ח סעי' ד'). וארשום את הנלענ"ד בזה בס"ד וה' יעזרני עדכ"ש להורות כהלכה.

א) איתא בשו"ע או"ח (סי' ר"ח סעי' ט) 'יא שאינו מברך על נס אלא בנס שהוא יוצא ממנה העולם אבל נס שהוא מנהג האדם ותולדתו כגון שבאו גנבים בלילה ובא לידי סכנה וניצל וכיוצא' אינו חייב לברך ויש חולק וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות ע"כ. וע"ש במשנה ברורה שם (סק"ל) דמירא שניצל ג"כ כדרך מנהג העולם דהיינו שצעק לעזרה או שנזדמנו בני אדם שם וברחו. ויש חולק דאעפ"כ דכיון שהי' בסכנה אם לא נזדמן לו הצלה הר"ז נקרא נס אף שלא היתה ההצלה למעלה מדרך הטבע ע"כ ע"ש. - בסדר ברכת הנהנין להגאון בעל התניא זצ"ל (פרק י"ג דין א') כ', יחיד שנעשה לו נס באיזה מקום כגון שנפל עליו כותל וניצל או חי' רעה או ליסטים, חייב הוא עצמו כשרואה אותו מקום לאחר ל' לברך ברוך אתה ה"א וכו' שעשה לי נס במקום הזה וכו' ע"ש.

ב) ויש לעיין מה ההבדל בין גנבים באו עליו וניצל המוזכר בשו"ע שחשיבא נס כמנהג העולם, ואין לברך עליו רק בלא הזכרת שם ומלכות, ובין ליסטים באו עליו דמבואר דעת שו"ע הרב בזה שמברך בשם ומלכות, וע"כ טעמי' משום דהצלה מליסטים חשיבא נס שלא כמנהג העולם. - דודאי אין כוונת הרב זצ"ל לחלוק על הכרעת שו"ע ולפסוק דגם על נס שהוא כמנהג העולם מברך בשם ומלכות, דא"כ לא הו"ל למנקט 'ליסטים' אלא גנבים כלשון השו"ע, א"ו דבגנבים גם לדידי' אינו מברך אלא בלא שם ומלכות כפסק השו"ע, ולסטים שאני דהוי נס היוצא ממנהג העולם, וצ"ב דמאי שנא. - ועיי' לקמן אות ו' בשם המאירי שכל גנבים וכו' ולסטים.

ג) והנראה בס"ד כי מדקדוק לשון השו"ע שכל' כגון שבאו עליו גנבים בלילה "ובא לידי סכנה" וכו' מבואר כי עצם ביאת גנבים אינו ענין של סכנה. וכן מסתבר שהרי הם אינם באים רק לגנוב ובאים בלילה ועושים במחשך מעשיהם ואין רצונם להפגש בבעל הבית כלל ומעדיפים שלא לראותו כלל, באופן שעצם ביאתם וכוונת מעשיהם אין סכנה לבעה"ב כלל. רק אם כאשר כבר היו בבית בעה"ב נתגלגלו הדברים שהם פגשו זב"ז ובא בעה"ב לידי סכנה וקרא לעזרה או שנזדמנו לשם בני אדם ומתוך כך ברחו הגנבים, זה נס כמנהג העולם ואינו מברך עליו רק בלא שם ומלכות.

לא כן באו עליו לסטים ומכש"כ לסטים מזויינים, שתחילת ביאתם הי' להפגש עם בעה"ב ולקחת ממונו בחזקה וסתמם באי' גם להרוג אם יעמוד בעה"ב כנגדם ולא יתן להם לבצע זממם. לכן גם אם ע"י קריאתו של בעה"ב לעזרה או ע"י שנזדמנו לשם בני אדם ברחו הלסטים, עצם הדבר שברחו ולא סכנוהו כאשר כך הי' דעתם בתחילה חשיבא נס שלא כמנהגו של עולם, ושפיר מברך עליו בשם ומלכות.

ד) מעתה בנד"ד שכידוע כל מחשבותם של אותם רשעים הי' להשמיד להרוג ולאבד ושלא יזכר ח"ו שם ישראל עוד, ולשם כך הקימו מעיקרא כל אותן מחנות השמדה. ואם כי בתחילה נתנו להם להעצורים לעבוד היינו כדי לענותם ולמצות לשד כוחם ולהנות מעבודת חנינם, אבל לא הסיחו דעתם לרגע מהריגה והשמדה ר"ל, לכן גם אם ניצולו ע"י התקדמות והתקרבות

צבאות של מדינות המערב, שאותם רשעים נסוגו אחור מפניהם והשאירו בחיים את אלה מבני ישראל שזכו עדיין להיות בחיים באותה שעה, מ"מ לא גרע נס זה מאילו באו עליו לסטים מזוינים וברחו ע"י שנזדמנו בני אדם לשם, דמבואר שמברך שעשה לי נס בשם ומלכות.

ואדרבה הנס שבנדוננו גדול בהרבה מבאו עליו לסטים וברחו ע"י שנזדמנו בני אדם לשם, דבזה מיד כשנזדמנו בני אדם לשם ברחו יען הופתעו וחששו כי לא נותר להם זמן ואולי יתגברו אותם בני אדם עליהם אם יהיו שם עד שיהרגו את בעל הבית או אולי יזעיקו עוד אחרים לעזרה כדי לתפוסם. - לא כן בנדון שלפנינו הרי התקרבות צבאות המערב נמשך זמן רב, ולולא רחמי ה' והשגחתו על שארית עמו ה' להם זמן ואפשרות לבצע זממם כפי שנצטוו לחסל כל יושבי מחנות הללו וכאשר כן עשו באמת בהרבה מקומות ובודאי שהצלתם של אלה שנשארו בחיים ה' בדרך נס היוצא ממנהגו של עולם בהשגחתו ית"ש.

ה) גם עצם הדבר שאחר עינויים וסבל כה רב משך זמן הרבה נשארו הם בחיים אינו בגדר מנהגו של עולם כאשר ידוע שבאמת מכל עצורי מחנות אלה לא נשארו בחיים יותר מעשרה אחוזי ותשעים אחוז לא עמד בעינויים של רעב וצמאון מכות איזמות ועבודת פרך, וא"כ בודאי כי אלה שנשרדו בחיים לא ניצלו רק בדרך נס שלא כמנהגו של עולם, וממילא כי עליהם לברך על ראיית מקום נס זה בשם ומלכות כמבואר.

ו) יתר על כך עיי' בס' מור וקציעה (סי' ר"ח ד"ה ומ"ש דהארך) שדעתו כי גם בדין השו"ע בגנבים באו עליו, ההצלה מידיהם ודאי נס גמור הוא שכל המועדים להזיק ושכיחא הזיקא וניצל מהם הר"ז יוצא ממנהגו של עולם ע"ש. ועיי' בס' בית הבחירה לרבינו המאירי (ברכות נ"ד. ד"ה נסים אלו) שכ' יש אומרים דוקא בנס גדול היוצא מגדרו של עולם מברך עליו אבל נס קטן כגון שבאו לו גנבים או גדודי חי' ולסטים אין מברך עליו. ולדעתי כל נס העשוי ליחיד מברך עליו שכל נס אצל יחיד גדול הוא אבל נס של רבים אין מברכין עליו אלא כשהוא נס גדול ומ"מ כל שנתקרבו למקרה גדול וניצל הימנו אעפ"י שאין בו מופת מברכין עליו עכ"ל. - ולדעתם בנד"ד בודאי שצריכים נצולי מחנות ההשמדה כל פעם שיראו המחנה שהיו עצורים בה מל" יום לל" יום לברך ברוך אתה ה"א מה"ע שעשה לי נס במקום הזה. ואם כי אין לנטות מדברי השו"ע מ"מ כאמור בנד"ד גם לדעת השו"ע שפיר יש לברך בשם ומלכות.

ז) ונראה לענ"ד כי גם אותם יחידים שהצליחו בע"ה להסתדר במחנות ההם וסבלו פחות מיתר אחיהם האומללים, עכ"ז גם הם חייבים לברך בשם ומלכות כי גם הם היו שם תמיד בחזקת סכנת נפשות, שהרי גזירתם להשמיד על הכלל כולו יצא ובדרך הטבע לא ה' שום אפשרות להנצל, ואף אחד לא ניצל רק בהשגחת ה' עליו לטובה חוץ מדרך הטבע.

ח) ואמנם אי משום השארותם בחיים אחרי כל הסבל והעינויים, אם כי בודאי שהוא נס יוצא ממנהגו של עולם מ"מ קשה לברך עבור זה בשם ומלכות להמבואר בביאור הלכה שבס' מ"ב (רס"י ר"ח) בשם ס' כפתור ופרח, שאין לברך עד שיראה בפרט מקום הנס, שהרואה את ים סוף לא יברך אם לא ראה המקום שעברו בו ישראל ע"ש, וא"כ הסבל והעינויים שבמחנות אלו אף שהיו בלי ספק סכנה בדרך הטבע, היינו העינויים והסבל החוזרים ונשנים במשך הזמן שסבלו במקומות שונים שבתוך המחנה, אבל לא הסבל של פעם אחת ובכל מקום ומקום שבתוך המחנה, אם לא כשיועד בעצמו שהי' בסכנה במקום מיוחד ע"י הכאות וכה"ג כי אז בודאי ראוי לברך על ראיית מקום ההוא בשם ומלכות. - מ"מ על ההצלה הסופית ע"י שהרשעים השאירו אותם בחיים בעת עזבם את המחנה בודאי ראוי לברך בשם ומלכות כשרואה את המקום בו זכה להצלה זו - וטוב שישתכל סביבו בכל שטח המחנה עד כמה שזה אפשרי, כדי לפטור בברכה זו את כל הנסים שנעשו לו במקומות שונים שבתוך המחנה כולה.

ט) ונלענ"ד בס"ד שאם רבים ועכ"פ שנים שהיו עצורים באותה מחנה נזדמנו יחד לשם ועל שניהם חיוב לברך דהיינו שכבר עברו ל" יום לשניהם מעת שראו מקום הנס, אז עליהם לברך בלשון רבים, ברוך אתה ה"א מה"ע שעשה "לנו נסים" במקום הזה. - ראי' לדבר מהא דאיתא במדרש חז"ל (ילקוט שמעוני שמואל א' פרק כ"ג אות קל"ג) דכתיב קרא (שם) על כן קראו למקום ההוא סלע המחלקות. ואיתא עלה במדרש שם וז"ל, ד"א מהו סלע המחלקות, שבשעה שהיו דוד וחילו עוברים על אותו מקום ה' מתחלק מחיילותיו הוא ושש מאות הראשונים שהיו עמו באותה שעה יורדים מעל סוסיהם ומשתטחים ונופלים על פניהם ומברכים ברוך שעשה "לנו נסים" במקום הזה ומקצתם עומדים ואין מברכים שלא היו עמו באותה שעה ע"כ. הרי שלא בירך כל אחד לעצמו ברוך שעשה לי נס במקום הזה, אלא שעשה "לנו נסים" שכל אחד בירך על נסו שלו וכן על נס של חבריו. ואעפ"י שבאמת לא נעשו להם שם נסים רבים אלא נס אחד לכולם כמבואר בקרא שמלאך בא אל שאול

ואמר לו, מהרה ולכה כי פשטו פלישתים על הארץ (שם פסוק כ"ז), מ"מ כיון שהוא נעשה לרבים והי' נס לכל אחד ואחד ברכו בלשון רבים, שעשה לנו "נסים", מכש"כ בנד"ד שכל אחד ואחד ניצל משך זמן שהותו במחנה ע"י נסים שהיו מיוחדים לו חוץ מנס המשותף לכולם שבעת התקדמות צבאות מדינות המערב כאשר ברחו הרשעים הנאצי"ם ימש"ו והשאירו אותם בחיים, בודאי שיש לברך בלשון רבים שעשה לנו נסים כמש"כ.

(י) ובאמת לענ"ד מסתבר שגם יחיד מעצורי המחנה אם יברך בעת ביקורו במחנה, ברוך שעשה לי נסים במקום הזה, לא משתבש ואולי שכך הי' ראוי לו לברך גם לכתחילה ובפרט למי שהי' עצור באותה מחנה זמן ממושך, אבל שנים או רבים מעצורי המחנה כאשר נדמנו לשם ביחד בודאי שעליהם לברך בלשון רבים, שעשה "לנו נסים" במקום הזה כמש"כ.

(יא) עוד נלענ"ד בס"ד, כי מי שהי' עצור זמן ממושך בשתי מחנות השמדה או יותר, - שכידוע העבירו הרשעים הרבה פעמים אנשים ממחנה למחנה אחרת - ויודע בעצמו בנס שנעשה לו במחנה הראשונה אז כאשר יגיע לאיזו שהיא ממחנות אלה יברך, ברוך שעשה לי נסים במקום הזה ובמחנה פלוני כמבואר בשו"ע או"ח (סי' רי"ח סעי' ה'), שבהגיעו לאחד מכל המקומות שנעשה לו נס, צריך להזכיר כל שאר המקומות ויכלול כולם בברכה אחת ע"ש. וכ"ה גם בנדוננו, שהרי במחנה האחרונה נעשה לו נס שניצל בה לחיים, ובמחנה הראשונה נעשה לו הנס הידוע לו.

וכגון שנעשה לו נס במחנה מאטטהויזן, שוב הועבר משם למחנה אוישוויץ, כאשר יגיע למחנה אוישוויץ יברך, ברוך א"ה וכו' שעשה לי נסים במקום הזה ובמחנה מאטטהויזן. ושוב כאשר יבקר במחנה מאטטהויזן אפי' בו ביום יחזור ויברך כהנ"ל, ברוך א"ה וכו' שעשה לי נסים במקום הזה ובמחנה אוישוויץ. ואעפ"י שכבר בירך על ראיית מקום הנס במחנה אוישוויץ בו ביום כאשר הי' שם, צריך לחזור ולכלול בברכתו על ראיית מקום הנס במחנה מאטטהויזן. עיי' א"ר (סי' רי"ח אות). וביתר ביאור כתבתי מזה בדיני ברכת הנס שבספרי "אהלך באמיתך" אשר אתי בכת"י, ה' יזכני להוציאו לאור בקרוב.

(יב) והנה נוסח הברכה בזה כתוב בסדר ברכת הנהנין לרבינו בעל התניא (פרק י"ג דין א'), שעשה לי "נס" במקום הזה ובמקום פלוני ובמקום פלוני. וכ"ה גם בערוך השלחן (סי' רי"ח סעי' ח') וכ"כ גם בס' כף החיים (שם סק"ג). וכדבריהם מצאתי בספר הזכרון להגאון רבי ישמעאל הכהן (רפ"ט דברכות). אבל בספר ראב"ן (מס' ברכות סי' קצ"ו) כ' לברך, ברוך שעשה לי "נסים" במקום זה ובמקום פלוני ע"ש. ונראה דעתו שראוי להזכיר ולכלול בעיקר הברכה את הנסים שבכל המקומות, אלא שאח"כ יש להקדים לפרט את הנס שנעשה לו במקום שהוא רואה כעת. - ובודאי שכן ראוי לברך לכתחילה כי אין לנטות מדברי רבותינו גדולי הראשונים. ומסתבר שאם היו רבותינו האחרונים מחברים הנ"ל רואים דברי הראב"ן לא היו נוטים מדבריו. - ומ"מ בודאי מי שמברך שעשה לי "נס" במקום הזה ובמקום פלוני לא משתבש, ויהי' נוסח ברכתו על דעת רבותינו גדולי אחרונים הנ"ל.

העולה להלכה: (א) ניצולי מחנות השמדה בשנות השואה, כאשר יגיעו למחנה שהיו עצורים בה, יסתכל מסביב בכל שטח המחנה ויברך, כשהוא רואה את המקום שעמד שם בעת הצלתו בעת שעזבו הרשעים את המחנה, ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שעשה לי נס במקום הזה (אות א - ח). - (ב) שנים או רבים מעצורי אותה מחנה שנדמנו יחד למחנה היא יברכו ברוך אתה ה"א מה"ע שעשה לנו נסים במקום הזה (אות ט'). - (ג) מי שהי' עצור לזמן ממושך בשתי מחנות השמדה או יותר כאשר יבא לאחת ממחנות אלה יברך, ברוך אתה ה"א מה"ע שעשה לי נסים במקום הזה ובמחנה פלונית ובמחנה פלונית (אות י"א י"ב). - (ד) בירך שעשה לי נס במקום הזה ובמחנה פלונית יצא (אות י"ב).

נספח 2: בעניין ברכת "שעשה ניסים" ביום העצמאות וביום ירושלים

הרב שמואל דוד – רב העיר עפולה
[מתוך אתר ישיבת הר עציון]

א. הצגת השאלה.

בחנוכה מברכים קודם הדלקת הנרות ברכת "שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה", וכן בפורים קודם מקרא מגילה. ויש לשאול האם ברכה זו קשורה דווקא למצוות אלו, ואין מקום להעתיקה לימים אחרים ולמצוות אחרות, או שמא ברכה זו מתאימה גם לניסים אחרים ולשאר ימים בהם ה' עושה נפלאות לעמו? ואם כן האם יש לאומרה גם בימים בהם קרו לנו ניסים בדורנו זה?

ב. בדבר אמירת הברכה על זמן הנס ללא קשר למצוה.

בריש פרק ט' ממסכת ברכות (נ"ד, ע"א) שנינו: "הרואה מקום שנעשו בו ניסים לישראל, אומר ברוך שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה" (בגמרא שם נאמר שאף יחיד מברך ברכה זו על נס שארע לו או לאבותיו). נראה כי קיימות שתי ברכות מקבילות שנוסחן "שעשה ניסים לאבותינו", האחת 'בזמן הזה' והאחרת 'במקום הזה'. לפיכך יש מקום לומר כי כשם שמברכים 'שעשה לנו נס במקום הזה' בנס פרטי שנעשה בזמן הזה, כך יש לברך ברכת 'שעשה לנו נס בזמן הזה' ולא רק על ניסים שארעו לאבותינו בדורות רחוקים. כמו כן משמע מלשון הברכה, שברכה זו אינה דווקא על מצוה.

בגמרא שם נלמדת חובת ברכה זו מיתרו: "מנא הני מילי? אמר רבי יוחנן: דאמר קרא 'ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל...' וגו'". כתב על כך המאירי: "אף על גב שיתרו לא ראה את הניסים ומקומותיהם, הואיל וראה משה שעל ידו נעשו, וישראל שנעשו להם, חביב היה בעיניו כאילו ראה המקומות". אף מכאן נלמד כי ברכה זו תלויה בשמחה שבלב ובחיוב הנס. די בראיית אובייקט כל שהוא המזכיר את הנס: זמן, מקום או האנשים להם ארע הנס. נמצא כי אף על ניסים שבימינו יש מקום לברך ברכה זו ביום אותו קובעים להלל ולהודאה.

הנה הגמרא למדה ברכה זו מיתרו, ובמכילתא על אתר (שמות י"ח, י') נדרש: "אמר רבי פפיס: בגנות ישראל הכתוב מדבר, שהרי הם שישים ריבוא בני אדם, ולא עמד אחד מהם לברך למקום, עד שבא יתרו וברך למקום". עלינו לזכור כי ישראל אמרו שירת הים, ולפי הגמרא במסכת פסחים (קי"ז, ע"א) אמרו הם גם הלל, אף על פי כן נדרשו לגנאי כיוון שלא ברכו במפורש. נמצא כי אם יש רשות לברך את הברכה, יש אף מעין חובה לברכה, שלא להיות חס ושלום כפוי טובה ולהתגנות לפני המקום.

וע"ע במסכת פסחים (קי"ח, ע"ב): "מאי דכתיב 'הללו את ה' כל גוים?' אומות העולם מאי עבידתייהו? (רש"י: לשבוחי משום ש'עלינו גבר חסדו'? הא עלן לשבוחי!) הכי קאמר: 'הללו את ה' כל גוים' אגבורות ונפלאות דעביד בהדיהו, כ"ש אנו דגבר עלינו חסדו". למדנו מכאן עד כמה חובה זו בסיסית, עד שאפילו אוה"ע נדרשים לה.

וכך כתב רב אחאי גאון בספר השאלות (שאלתא כ"ו): "מחייבת דבית ישראל לאודי ולשבוחי קמי שמיא ב ע

י ד נ א

דמתרחיש ליה ניסא דכתיב 'הללו את ה'...' וגו', וכד מטי ד ו כ ת א

דאיתרחיש להו ניסא כגון מעברות הים וכו', הרואה אותם צריך ליתן הודאה ושבח לפני המקום ... וכד מטי יומא דאיתרחיש להו ניסא לישראל, כגון חנוכה ופורים, מחייב לברוכי ברוך שעשה ניסים לאבותינו בזמן הזה". נמצאת למד כי לדעת השאלות קיים דמיון ברור בין ברכת שעשה ניסים בזמן הזה לברכת שעשה ניסים במקום הזה, ולמעשה מדובר בברכה אחת בשתי נוסחאות התלויות בנסיבות. לפיכך, בהגיע יום שארעו בו ניסים בדורות האחרונים, יש מקום לומר את הברכה. ומכלל הדברים נשמע שהברכה לא נתקנה דווקא על המצוה.

ג. בגדר הנס הראוי לברכה

כתב הבית יוסף אודות ברכת 'שעשה' לי נס במקום' וכו' (סוף סימן ר"ח): "כתב רבנו דוד אבודרהם בשם הרא"ש מלוניל, שאין מברכים על נס, אלא בנס שהוא יוצא ממנהג העולם, אבל נס שהוא מנהג העולם ותולדתו, כגון שבאו עליו גנבים בלילה ובא לידי סכנה וניצל וכיוצא בזה אינו חייב לברך".

מין הביא דעתו אף בשולחן ערוך (שם סעיף ט'), אלא שהביא גם דעה הפוכה: "יש אומרים שאינו מברך על נס אלא בנס שהוא יוצא ממנהג העולם, אבל נס שהוא מנהג העולם ... אינו חייב לברך, ויש חולק. וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות". המגן אברהם (סימן קי"ב) מצדד בדעה הראשונה: "לא מצאתי מי שחולק, דהיאך יעלה על הדעת להיקרא נס, דבר שהוא בגדר הטבע".

בעל המשנה ברורה (בביאור הלכה) יישב תמיהתו: "דבוודאי כגון יולדת או חולה ליכא למאן דאמר שאין זה נס כלל, ואנן לכולי עלמא נס בעינן, רק דלשיטה הראשונה בעינן שנס של הצלה יהיה דווקא למעלה מדרך הטבע, כניסי אבותינו. ולשיטה ב' כל דבר שמזמין ה' ברגע זה בדרך התולדה גם כן מיקרי נס. כגון שבאו גנבים או גזלנים עליו וקרוב שיהרגוהו, ונזדמנו בני אדם או סיבה אחרת שנתפחדו וברחו מחמת זה, אף על פי שלא היה כאן שינוי בטבע, מכל מקום נס הוא שהזמין הקב"ה לשעה זו".

אכן, דברי המ"ב קרובים לשיטת המאירי, וזה לשונו: "ניסים אלו שמברכים עליהם, יש אומרים דווקא בנס גדול היוצא מגדרו של עולם, אבל נס קטן כגון שבאו לו גנבים או גדודי חיה ולסטים, אין מברך עליו. ולדעתי כל נס העשוי ליחיד מברך עליו, שכל נס אצל יחיד גדול הוא, אבל נס של רבים אין מברכים עליו אלא כשהוא נס גדול. ומכ"מ כל שנתקרבו למקרה גדול וניצול הימנו, אע"פ שאין בו מופת מברכים עליו".

לפי המאירי אין תנאי בברכה זו שיהיה זה נס שיש בו מופת, או שיהיה זה נס היוצא מגדר הטבע, אולם קיים תנאי (שהוא דרישה טבעית) שיהיה הנס גדול, חריג ולא בחינת מעשים שבכל יום. לפיכך בחיי היחיד כל נס הוא נס גדול, ואצל רבים צריך מאורע גדול, אך לא מופת.

נדמה כי אף בעל השאלות עומד בדעה זו, לפי שמשווה בין ברכת שעשה ניסים המתייחסת למקום לבין זו המתייחסת לזמן. איברא, ברכת שעשה ניסים בפורים אינה על נס היוצא מגדר הטבע; אדרבה, הלא כל המעשה שם התנהל בדרך הטבע (בהכוונתו המיוחדת של בורא עולם); אף על פי כן, כיוון שניצלו מתוך "מקרה גדול", מברכים בעת מקרא מגילה גם ברכת שעשה ניסים. ויש לומר שהוא הדין בנדון דידן, שעם ישראל שבארץ ישראל עמד בפני כליה והשמדה וניצל, שיש בו נס, ומברכים עליו ברכת שעשה ניסים אף על פי שלא היה מופת ממש. כשם שבפורים מברכים שעשה ניסים בעת קריאת המגילה, כך אנו רשאים לברך שעשה ניסים ביום העצמאות וביום ירושלים.

ברם, מהכרעת השו"ע לברך בלא שם ומלכות, משמע אחת משתיים: או שאינו מקבל את ההשוואה בין שתי הברכות (לעיל ב'), ולכן יש מקום לדרוש, מה בברכה זו שאין בברכה המקבילה לה? או שהוא מקבל את ההשוואה בין שתי הברכות, אלא שהשוואה זו אינה שלמה. ע"כ אע"פ שבברכת שעשה ניסים על מקום אין מברכים אלא בנס שיש בו מופת, שיש בו חריגה מהטבע, בפורים מברכים שעשה ניסים על נס שאינו חורג מהטבע.

ויישוב בזה שהרי בנדון דידן אנו עוסקים בברכה זו בנוסח הזמן שלה, ולכן יש לה מקום כמו בפורים, אף על פי שאין זה נס היוצא מגדר הטבע. קל וחומר שהיא מתקבלת יפה על פי דברי המאירי דלעיל: "שנתקרבו למקרה גדול וניצלו ממנו, אף על פי שאין בו מופת, מברכים עליו".

ד. הלכה למעשה.

ברם, למעשה נראה לי שיש להסתייג מאמירת הברכה בימים טובים שנתחדשו בדורנו, מספק הצורך להצמדתה למצוה המיוחדת ליום הנס. ואף על פי דאתי שפיר שניתן ואף חובה לברך גם על עצם הזמן, כנאמר לעיל, העובדה שחז"ל הצמידו אותה בחנוכה ובפורים למצוה מעוררת ספקות וחששות (יצוין שחנוכה מהוה את התקדים ההסטורי - הלכתי עליו מסתמכים בניסי הזמן הזה). לפיכך, אין נראה לי שיש מקום לאמרה ביום העצמאות וביום ירושלים, שאין בהם מצוה מתוקנת מחז"ל; אף לברך מחמת היום כמו מחמת מקום אי אפשר, שהרי הנס לא יצא מגדר הטבע.

ואף על פי שנראה כי אין לומר שיש ברכה לבטלה בזה, שהרי אין מי שיאסור לאומרה, ואף האבודרהם והשולחן ערוך לא נקטו אלא לשון "אינו חייב לברך בהצלה שהיא ממנהג העולם, אבל איסור ליכא, שאינו אומר 'וציונו'", ואף המאירי כתב כן: "ברכה זו הנתקנת על ראיית מקום הנס, אם רואה אותם בכל יום אינו מברך, אלא כשרואה אותו לפרקים. ונראה לי משלושים (יום) לשלושים (יום) ... ויש אומרים שאם רצה לברך בתוך ל' מתורת רשות, רשאי, שאין בברכה על ניסו ברכה לבטלה". מכל מקום כיוון שלא נתפשט המנהג לברך ברכה זו בשם ומלכות בימים אלה, נראה שיש לברך בלא שם ומלכות, כגון בנוסח: 'מי שעשה ניסים לאבותינו ... וכו', ומכל מקום המרגיש צורך נפש לברך ברכת שעשה ניסים, יש לו על מה לסמוך.